

Lekarze – patroni wielkopolskich ulic**Ludwik Zamenhof****Najbardziej
znany na świecie
polski okulista**

Ludwik Łazarz Zamenhof urodził się w rodzinie żydowskiej 15 grudnia 1859 r. w Białymstoku. Kwestia narodowości Zamenhofs bywa często mylnie przedstawiana: na przykład w tomie 12. „Encyclopedia Britannica” z 1991 r. podano, że był rosyjskim lekarzem i okulistą, w tomie 4. – polskim okulistą, a w tomie 22. – polsko-rosyjskim lekarzem. Ostatecznie najbardziej właściwe byłoby stwierdzenie, że Zamenhof był Żydem mieszkającym w polskim mieście okupowanym przez Rosjan. W tych czasach w Białymstoku mieszkało około 18 000 Żydów, 5000 Niemców, 4000 Rosjan i 3000 Polaków. W jednym z listów Zamenhof tak opisał te warunki: „Miejsce, gdzie się urodziłem i wzrastałem, Białystok, ukierunkowało całe moje dalsze życie. Mieszkańcami Białegostoku byli Rosjanie, Polacy, Niemcy i Żydzi, a każda z grup była wrogo nastawiona do wszystkich pozostałych”.

Wiadomo, że Zamenhof, którego ojciec był nauczycielem języków obcych, w wieku 14 lat mówił biegle po polsku, hebrajsku, jidysz, białorusku, rosyjsku, angielsku, francusku, znał łacinę i grekę.

Zamenhof w 1879 r. rozpoczął studia medyczne w Moskwie, w 1881 r. – prawdopodobnie częściowo ze względu na problemy finansowe ojca, a częściowo nasilające się nastroje antysemickie w Rosji i pogromy – przeniósł się do Warszawy, gdzie ukończył studia w 1885 r. W tym samym roku rozpoczął pracę jako lekarz ogólny na Litwie w Vejseje. Następnie zdecydował się na rozpoczęcie specjalizacji z okulistyki, którą prowadził w Szpitalu Starozakonnych w Warszawie pod opieką słynnego okulisty, filozofa i humanisty Zygmunta Kramsztyka (1849–1920). Ten sam szpital był miejscem pracy znakomitych ówczesnych lekarzy polsko-żydowskich, w tym Edwarda Flataua (1868–1932) i Samuela Goldflama (1852–1932). W 1886 r. Zamenhof spędził kilka miesięcy w klinikach okulistycznych Wiednia, jednego z najważniejszych ośrodków okulistycznych ówczesnej Europy. Następnie pracował w różnych miejscach, w tym na Ukrainie (Cherson) oraz w Grodnie i Płocku, gdzie nie wiodło mu się najlepiej. Świadczą o tym listy, w których zwierzał się

przyjacielowi: „Moje zarobki w tych latach nie pozwalały mi na utrzymanie rodziny ani nawet mnie samego, chociaż prowadziłem bardzo skromne i oszczędne życie. Często nie miałem co jeść, często nie jadłem obiadu”. Pomimo tych trudnych warunków przeprowadził w Grodnie bezpłatne badania oczu u dzieci i stwierdził występowanie wad wzroku i różnych chorób, które – jego zdaniem – miały związek z biedą i złymi warunkami życia.

Ostatecznie dzięki pomocy teścia Zamenhof otworzył prywatną praktykę okulistyczną w Warszawie, z której utrzymywał się do końca życia. Początki jednak były trudne, co sam opisał: „Podczas pierwszego roku prawie popadłem w rozpacz. Jednak ostatecznie dzięki dużemu wysiłkowi los stał się bardziej łaskawy. Moja prywatna praktyka zaczęła się rozwijać i w 1901 r. był tak duża, że wpływy balansowały już wydatki. Jestem uratowany. Po wielu latach obaw i walki osiągnąłem wreszcie spokojne życie i wystarczająco chleba dla mojej rodziny (choć ciągle zmuszony jestem żyć bardzo oszczędnie i liczyć każdego grosza). Mieszkam na jednej z najbiedniejszych ulic Warszawy. Moi pacjenci są biedni i płacą niewiele. Muszę przyjmować dziennie 30–40 pacjentów, by zarobić tyle, co inni lekarze przyjmując 5–10 pacjentów dziennie. Jednak jestem bardzo zadowolony, bowiem jestem samodzielny i nie potrzebuję żadnej pomocy”. Co ciekawe, Zamenhof nigdy nie napisał żadnego artykułu z zakresu medycyny. Ludwik miał cztery siostry: Sarę, Fanię, Augustę i Idę, oraz czterech braci: Feliksa – farmaceutę, Henryka – dermatologa, Leona (1875–1934) – otolaryngologa, oraz Aleksandra – chirurga. Ponadto dwoje z trojga dzieci Ludwika również było lekarzami – Adam (docent okulistyki na Uniwersytecie Warszawskim i ordynator oddziału okulistycznego w Szpitalu Starozakonnych) i Zofia (pediatra). Wszyscy troje zginęli w czasie wojny: Adam rozstrzelany na warszawskich Palmirach w styczniu 1940 r., Zofia i Lidia zamordowane w Treblince w 1942 r.

Pomimo wielu osobistych i rodzinnych związków Zamenhofa z medycyną jego pasją stało się stworzenie podstaw nowego języka – esperanto. Początkiem było wydanie w 1887 r. pierwszego słownika tego języka pod tytułem „Lingvo Internacia” pod pseudonimem Dr Esperanto. Ten pseudonim stał się przypadkowo nazwą nowego języka. Do końca życia esperanto pozostało najważniejszą sprawą dla Zamenhofa. Ludwik Zamenhof zmarł 14 kwietnia 1917 r. w Warszawie.

Chociaż zaproponowano ponad 200 koncepcji języków uniwersalnych w celu zastąpienia około 3000 istniejących na świecie języków, to właśnie esperanto jest najbardziej znanym. Szacuje się, że w 2000 r. używało go 1–15 mln ludzi na świecie.

Dzięki esperanto Zamenhof stał się sławny na całym świecie – ponad 1000 obiektów (głównie ulic i pomników) w ponad 50 krajach nosi jego nazwisko, wydano setki znaczków pocztowych i medali z jego podobizną. Istnieją wzgórza Zamenhofa na Węgrzech i w Brazylii, wyspa Zamenhofa na Dunaju, planeta Zamenhof (odkryta w 1938 r.) oraz rodzaj porostów *Zamenhofia*. W latach 1907–1917 Zamenhof był 14 razy nominowany do Pokojowej Nagrody Nobla. Otrzymał francuską Legię Honorową w 1905 r. oraz Order Izabeli Katolickiej w 1909 r. Ulica Ludwika Zamenhofa znajduje się w Poznaniu na Ratajach, między rondami Rataje i Starołąka.

PROF. NADZW. DR HAB. MED. ANDRZEJ GRZYBOWSKI
AE.GRZYBOWSKI@GMAIL.COM